

Bos

Voor de Boseigenaar

Hoe kan mijn bos bijdragen aan de verbetering van de natuur in Vlaanderen maar toch nog productief zijn?

Auteur: Maurits de Groot, Projectcoördinator Particulier Bosbeheer Aanspreekpunt Privaat Beheer – Natuur en Bos
Bron: Handboek voor Beheerders, deel I Habitats (INBO)

Slechts 15% van het Vlaamse bos kan beschouwd worden als 'oud bos', wat betekent dat het reeds voorkomt op de Ferrariskaart van 1775 en alle volgende kaarten, zodat het zeker al meer dan 200 jaar bos is. Door industrialisering en de groei van bevolking en welvaart verdwenen heel wat van deze oude, waardevolle bossen, die tal van inheemse dier- en plantensoorten herbergen. Onze taak is het versterken en duurzaam beheren, beleven en benutten van intrinsieke natuur.

Broekbos van Essen en Elzen met Dotterbloemen © Maurits de Groot

Klein of groot?

Habitatbehoud en -herstel zijn mogelijk op elke schaal. Zelfs kleine geïsoleerde bossen kunnen in een gunstige staat van instandhouding gebracht worden. Een niet te sterk verstoorde nutriëntenbalans (concentraties en verhoudingen van voedingsstoffen) vormt de belangrijkste randvoorwaarde voor het herstel van de kruidlaag. De structurelementen worden vooral door het beheer zelf gestuurd. Herstel van zowel vegetatie als structuur verloopt in bossen echter zeer traag.

Regulier of herstel?

In Vlaanderen zijn nog steeds resten te vinden van habitatwaardige bossen zoals de oude zuurminnende eikenbossen in de Kempen en de beukenbossen met hyacinten op de leemgronden van Vlaams-Brabant. De meeste bossen in Vlaanderen zijn echter niet habitatwaardig. Om deze reden maken we onderscheid tussen regulier beheer en herstelbeheer (hier niet in de betekenis van PAS-herstelbeheer).

- Regulier

Bij regulier beheer wordt vertrokken van bossen die nu reeds habitatwaardig zijn en in meerdere of mindere mate al in een goede staat van instandhouding verkeren. Daarbij zijn verschillende beheeropties mogelijk: multifunctioneel duurzaam bosbeheer, herstel van historische beheervormen of nulbeheer.

- Herstel

Bij herstelbeheer wordt vertrokken van een bos dat niet habitatwaardig is. Dit kan verschillende oorzaken hebben zoals bijvoorbeeld verzuring, versnippering of invloed van invasieve exoten. Door middel van het beheer worden de omstandigheden gecreëerd waarin de natuur zich kan herstellen.

Samenwerking

Voor de ontwikkeling van een bos waar verschillende ontwikkelingsstadia naast elkaar kunnen voorkomen, is een bepaalde oppervlakte nodig. Deze oppervlakte noemen we het minimum structuurareaal. Deze minimale oppervlakte is noodzakelijk voor de volwaardige ontwikkeling van een habitat. Samenwerking is hierin het sleutelwoord. De Vlaamse Bosgroepen verbinden meer dan 12.000 verschillende bouseigenaren in Vlaanderen om de efficiëntie en effectiviteit van bosbeheer te verhogen. De bosgroepen coördineren beheerwerken en organiseren opleidingen en excursies. Op die manier streven ze naar duurzaam bosbeheer in Vlaanderen met gezonde bossen, meer en betere natuur, recreatie en houtproductie. Meer informatie vindt u op www.bosgroepen.be

Maatregelen herstelbeheer

Onderstaande maatregelen vallen onder de term 'multifunctioneel bosbeheer'. Dit is een vorm van bosbouw waarbij er ruimte is voor verschillende functies van het bos om zich te ontwikkelen.

Beuken- en Haagbeukenbos met Hulst © Maurits de Groot

Bosomvorming

Bosomvorming is een proces waarbij, anders dan bij bosverjonging waar enkel de ontwikkeling van de bestaande situatie wordt teruggedraaid, de beoogde situatie wezenlijk anders is dan de huidige. Tot de jaren '50 betekende 'bosomvorming' vooral dat bestaand hakhoutbos of middenbos werd omgevormd tot gelijkvormige en gelijkjarige uitheemse naaldbhoutopstanden. Tegenwoordig ligt de focus op het diversifiëren van de soortensamenstelling en de structuur van zowel de boom- als de kruidlaag. De omvorming kan op verschillende manieren tot stand worden gebracht. Bij 'versnelde' omvorming vindt er een eindkap plaats en worden de gewenste soorten aangeplant. Door middel van het werken met een groepenkapsysteem en het selectief dunnen van de verjonging ontwikkelt zich een diverse leeftijdsspreiding en structuurvariatie. De omvorming kan ook geleidelijk gebeuren door middel van een selectief uitkapsysteem of het zogenaamde 'niets-doen-beheer'.

Exotenbestrijding

Het domineren van (potentieel) invasieve uitheemse boomsoorten in de boom- en/of struiklaag zorgt voor een lagere waardering van de habitatgeschiktheid. Uitheemse boomsoorten zijn in veel gevallen minder interessant voor de inheemse flora en fauna die de boom of struik gebruiken als gastheer of voedselbron. Daarnaast kunnen invasieve exoten het evenwicht van een ecosysteem ernstig aantasten. Het bestrijden van deze exoten is dus een goede methode om het natuurpotentieel te verhogen. Beter is het voorkomen van de introductie van nieuwe invasieve exoten. Bestrijding kan op mechanische (kappen, maaien, rooien, klepelen, ringen) en op chemische wijze (glyfosaat), maar vaak een combinatie. Een alternatieve methode is biologische bestrijding waarbij gebruik wordt gemaakt van de natuurlijke vijand van de invasieve soort.

Ecologische exploitatie

Onaangetaste bosexploitatie kan leiden tot ernstige bodemverdichting en/of verstoring dat nadelig kan zijn voor het bodemleven, de ontwikkeling van voorjaarsflora en de groei van de bomen. Problemen doen zich vooral voor op lemige en vochtige bodemtypen. Oplossingen liggen in het werken met geschikt materiaal en op de goede tijdstippen alsook het goed afspreken van exploitatievoorwaarden (bijv. vaste uitsleepspistes, stapelplaatsen en schadeclausules).

Hallerbos, weelderige ondergroei van Boshyacint © David Edgar

Natureilandjes

Het creëren en behouden van zones binnen een multifunctioneel bos waar de aanwezige natuurwaarden een aangepast beheer genieten, noemt men natureilandjes. Hier kunnen bijzondere elementen als open plekken, poelen, dode en holle bomen, dassenburchten en broedbomen een plaats krijgen. Locaties die zich goed lenen voor deze functie zijn o.a. moeilijk exploiteerbare gebieden zoals brongebieden, hellingen en geleidelijke bosranden.

